

69-3

ΛΟΓΟΣ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΕΟΡΤΗΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΟΜΗΡΟΥ.

ΤΠΟ Ι. ΠΡΩΤΟΔΙΚΟΥ.

Φιλόμουσοι Κύριοι,

Δευθεὶς τὴν ἐντολὴν τοῦ συμβουλίου, ἵνα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἀνακηρύξεως τῆς νέας ἐπωνυμίας τοῦ ἡμετέρου συλλόγου εἴπω τὸν νενομισμένον λόγον, δὲν εἶχον ἐπὶ πολὺ νὰ σκεφθῶ τί εἶναι πρέπον νὰ λάβω ὡς θέμα τοῦ λόγου μου ἐν τοιαύτῃ πανηγυρικῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐνώπιον οὗτῳ ἐκλεκτῆς διηγύρεως, ἥτις ἴσως περιμένει νὰ ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ καὶ τὴν προκαλέσασαν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς τοῦ δινόματος τοῦ συλλόγου. Αὐτὸ τὸ δόγμα τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ ἐρμηνεύει καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τὸν σκοπόν. Ο "Ομηρος τὸ πάλαι ἐπιδευσε τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικόν· καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, τῆς ὅποιας Θεμέλιον καὶ κορυφὴ εἶναι ὁ "Ομηρος, πρέπει νὰ παιδευθῶμεν. ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ θέμα τοῦ λόγου μου πρέπει νὰ ἔγειραι ὁμηρικόν. Θέλω λοιπὸν ὁμιλήσει σήμερον, ὅτε τελοῦμεν τὰ ὄμηρεια περὶ τῆς ἐπενεργείας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἥθῶν τῶν ἀρχαίων.

Ἡ ποίησις, ως καὶ πᾶσα ἄλλη καλὴ τέχνη, κυρίαν πηγὴν ἔχουσα τὸ φανταστικὸν, ἐκείνην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, διὸ τῆς πλάσσονται πάντες οἱ ἰδεώδεις τοῦ καλοῦ τύποι, παριστάνει διὰ λόγου τά τε πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα ὅποιά τινα δύνανται νὰ γείγωσι καὶ οὐχὶ ὅποια εἶναι καὶ γίνονται. Θεμέλιον λοιπόν καὶ κρηπὶς εἶναι τὸ πιθανὸν, ὃ ἐστι τὸ πιστευτόν. Τοῦτο δὲ εἶναι ἡ καλουμένη ποιητικὴ ἀλήθεια, ἥτις ἐκτιθεμένη περὶ τὰ καθέκαστα προσηκόντως καὶ κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων παράγει τὰ δαιμόνια ποιήματα, ἐκτραγγηζομένη δὲ ἔξω τοῦ πιθανοῦ καὶ βαίνουσα ἀχαλίνωτος εἰς τὸ πεδίον τοῦ παραδόξου καταντᾷ ἀφόρητος τερατολογία. Ποιητικὴ λοιπὸν ἀλήθεια διαφέρει τῆς ἴστορικῆς, διότι ὁ μὲν ποιητὴς διθενδήποτε λαβὼν ἀφορμὴν εἶναι κύριος νὰ διατάξῃ τὰ τῆς ὑποθέσεως, ως βούλεται, ὁ δὲ ἴστορικὸς θηρεύων τὴν ἐξ ἀντικειμένου ἀλήθειαν ἀφηγεῖται τὰ γεγονότα ὅποια εἶναι ἐν χρονικῇ σειρᾷ καὶ ἐξ ὥρισμένων προσυμβαινόντων αἰτίων· οὐδὲν ἀρα οὔτε καλὸν οὔτε κακὸν δύναται νὰ παραλείψῃ ἢ νὰ μεταπλάσῃ χωρὶς νὰ γείνῃ καὶ παραχαράκτης τῆς ἀληθείας. Διὰ ταῦτα ἡ μὲν ἴστορία κύριον μόνον σκοπὸν ἔχουσα τὸ διδάσκειν ἀποβλέπει μόνον τοὺς ὀλίγους καὶ τοὺς σοφούς, ἡ δὲ ποίησις διώκουσα ἀμφότερα καὶ τὸ τέρπειν καὶ τὸ διδάσκειν ἀφορᾶ σύμπαντας:

aut prodesse volunt aut delectare poëtae
aut simul et jucunda et idonea dicere vitae.

Horat. de arte poetica

εύδεις δὲ ἄλλος ἐν τῷ κόσμῳ ποιητὴς ἥδυνθη νὰ ποιήσῃ κατὰ τὴν προεκτεθεῖσαν τῆς ποιήσεως φύσιν φυσικώτερα καὶ ἀληθέστερα ποιήματα ὡς ὁ "Ομηρος καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πολλοὺς καὶ μακροὺς αἰῶνας ἔτερψεν ἀμα καὶ ἐδίδαξεν τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ἔθνος. ὁ κόσμος μάλιστα, τὸν ὅποιον ὁ "Ομηρος ἐδημιούργησε, κεῖται ἀκριβῶς ἐν τῷ γώρῳ τῆς πιθανότητος· ἡ ἡρωϊκὴ ἐποχὴ κεῖται, ὡς γνωστὸν, ἐν τῷ μεταιχμίῳ τοῦ πρώτην μυθώδους καὶ φανταστοῦ καὶ τοῦ ὕστερον ἱστορικοῦ κόσμου, ὡςτε οὔτε δλως μυθώδης εἶναι οὔτε πάλιν ἱστορική, ἄλλα πιθανή. ἐνταῦθα δὲ κεῖται τὸ μυστήριον τοῦ ὅμηρικοῦ μεγαλείου. Ἀφ' οὐ τὰ ὅμηρικὰ ἐπη διὰ τῶν ἀοιδῶν καὶ ῥαψῳδῶν ἀδόμενα κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ ἔθνικὰς πανηγύρεις διεδόθησαν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος μετὰ θάμφους ἐνεῖδε σύμπαν τὸ ἔλληνικὸν τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα ἐπὶ τὸ θαυμαστότερον μὲν καὶ ἰδανικώτερον μεγαλογραφημένην, ἄλλα καὶ μετὰ τοσαύτης ὅμοιότητος καὶ δαιμονίου μεγαλοφυίας, ὡςτε ἐμαγεύθη τὸ ἄλλως εὐφάνταστον καὶ ποιητικὸν ἔθνος. ἀφ' ἐνδές μὲν ἐμεγαλοφρόνησε διὰ τοιούτους ἐνδόξους προπάτορας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐλάτρευσε τὸν ποιητήν. ἐντεῦθεν αἱ μεγαλείτεραι καὶ ἐπισημότεραι τῶν ἔλληνικῶν πόλεων ἥργισαν νὰ ἐρίζωσι πρὸς ἄλλήλας ἀντιποιούμεναι τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος τοῦ Ὁμήρου, ἡ Σμύρνη, ἡ Κύμη, ἡ Χίος, ἡ Κολοφών, ἡ Πύλος, τὸ Ἀργος, αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἄλλαι. Τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τῆς ἀπλῆς ἀντιποιήσεως, πρόέβη καὶ μέχρι ἀποθεώσεως, ὡς δηλοῖ τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα:

οἱ μέν σευ Κολοφῶνα τιθηνήτειραν, "Ομηρε,
οἱ δὲ καλὰν Σμύρναν, οἱ δ' ἐνέπουσι Χίου,
οἱ δ' Ἰον, οἱ δὲ ἐβόασαν ἐύχλαρον Σαλαμῖνα,
οἱ δέ νυ τὰν Λαπιθᾶν ματέρα Θεσσαλίαν,
ἄλλοι δ' ἄλλο μέλαθρον ἀνίαχον· εἰ δέ με Φοίβου
χρὴ λέξαι πινυτὰν ἀμφαδὰ μαντοσύναν,
πάτρα τοι τελέθει μέγας οὐρανὸς, ἐκ δὲ γυναικός
οὐ θνατᾶς, ματρὸς δ' ἐπλεο Καλλιόπας.

"Η ἀποθέωσις ἦτο τῷ ὄντι πραγματική, διότι ἐν πλείσταις πόλεσιν ὑπῆρχον βωμοὶ πρὸς θείαν τοῦ Ὁμήρου τιμὴν ἰδρυμένοι. καὶ πολλαὶ πόλεις μετὰ ταῦτα ἐφύλασσον ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτῶν τὰ ὅμηρικὰ ποιήματα ὡς Ἱερὰ κειμήλια εἴτε διότι εἶχον ἀξίωσιν πατρίδος εἴτε διότι ἐγγάριος ἥρως ἐν αὐτοῖς ἐσεμνύνετο εἴτε διότι ἐμαρτυρεῖτο ἡ ἀρχαιότης αὐτῆς. "Αν δέ ποτε μεταξὺ τῶν πόλεων συνέβαινον διαφοραὶ εἰς τὰ ὅμηρικὰ ποιήματα ὡς εἰς κώδηκας κατέφευγον, ὅπως ἐιλύσωσι τὰς διαφοράς των. "Ἐπειδὴ δὲ τὸ πάλαι ἥδοντο διεσπασμένα, ἄνδρες ἐνδοξότατοι ἡσχολήθησαν εἰς τὴν συλλογὴν καὶ διαρρύθμισιν αὐτῶν πρῶτος ἀναφέρεται Λυκοῦργος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων νομοθέτης, δεύτερος Σόλων ὁ τῶν Ἀθηναίων, δστις καὶ διὰ νόμου ὥρισε νὰ ῥαψῳδοῦνται ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ηαναθρηναίων. "Ἐπειτα καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν φιλομούσων Πεισιστρατίδῶν πολλὰ πρὸς κατάταξιν τῶν ποιημάτων διέπραξε.

Tὰ εἰρημένα ἀναφέρονται μόνον εἰς τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ μέγα ἐνδιαφέρον, ὅπερ πόλεις μεγάλαι καὶ ἄνδρες διάσημοι καὶ ἡγεμόνες φιλόμουσοι ἐδειξαν εἰς τὴν Ὁμηρικὴν ποίησιν· ἐν τοῖς ἔξι τοῦ εἰπω συντόμως περὶ τῆς ἐπενεργείας,

ἢν ἡσκησεν ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ δλου ἔθνους καὶ ιδίᾳ εἰς τὴν φιλολογίαν, τὴν τέχνην καὶ τὰ ἥθη.

Ἡ εἰς τὰ σχολεῖα εἰσαγωγὴ τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων ὡς πρῶτον τῶν παιδῶν ἀνάγνωσμα καὶ ἡ ἐξ ἀπαλῶν ὄνυχων περὶ αὐτὰ τριβὴ καὶ ἡ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ἀπὸ στόματος τεχνικὴ καὶ ζωντανὴ ἀπαγγελία ταῦτα πάντα ἀπετύπωσαν εἰς τὰς νεαρὰς ψυχὰς πάσας τὰς ὁμηρικὰς ἀρετάς, ὡςτε ἐγένοντο ὅστερον ἡ πηγὴ τῶν μετὰ ταῦτα ἀναπτυχθέντων διαφόρων εἰδῶν τοῦ λόγου. Οἱ παλαιότατοι ποιηταὶ Ἀρχīλοχος δὲ Πάριος, Στησίχορος δὲ Ἰμεραῖος, δὲ Ἰστορικὸς Ἡρόδοτος, ἡ καλλικέλαδος τῆς Ἀττικῆς εὔεπείας καὶ χάριτος ἀηδῶν, δὲ θεῖος Πλάτων, πάντες οὗτοι εἶναι καὶ λέγονται ὁμηρικώτατοι. δὲ εἰς τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν, δὲ Αἰσχύλος, ἔλεγε τὰς τραγῳδίας αὐτοῦ ψιγία τῶν ὁμηρικῶν τραπεζῶν. Τὸ δρᾶμα μάλιστα καὶ ιδίως ἡ τραγῳδία εἶναι δλῶς ὁμηρικόν. ἐκεῖθεν ἡ τέχνη παρέλαβε δλην τὴν δραματικὴν ὅλην, μυθικὸν πλοῦτον ἀπειρον, αὐτὰ τὰ δραματικὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν ποικιλωτάτων καὶ ζωηροτάτων ὁμηρικῶν σκηνῶν, χαρακτῆρας διαμεμορφωμένους, τύπους γλωσσικῆς ἐκφράσεως πρὸς φυσικωτάτην καὶ τελειοτάτην παράστασιν τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων καὶ πρὸς ἐκφράσιν περὶ παθεστάτων ἐσωτερικῶν αἰσθημάτων, καλλιέπειαν καὶ λόγου σύνθεσιν καὶ δεινότητα καὶ ὑψος καὶ πᾶσαν ἐν γένει γλωσσικὴν χάριν καὶ ἀγλαίαν, ἐπὶ πᾶσι δὲ εἰκόνας θαυμαστὰς καὶ ἔμπνευσιν δαιμονίαν: «Ἐξ Ὁκεανοῦ μὲν γὰρ ποταμοὶ πάντες, πηγαὶ πᾶσαι, φρέατα πάντα κατὰ τὸν πάλαι λόγον. ἐξ Ὁμήρου δὲ, εἰ καὶ μὴ πᾶσα, πολλὴ γοῦν παρεισέρρευσε τοῖς σοφοῖς λόγου ἐπιρροή. οὐδεὶς γοῦν οὔτε τῶν τὰ ἀνω περιεργαζομένων οὔτε τῶν περὶ φύσιν οὔτε τῶν περὶ ἥθος οὕθ' ἀπλῶς τῶν περὶ λόγους ἐξωτερικούς, δποίους ἀνείποις τις, παρῆλθε τὴν ὁμηρικὴν σκηνὴν ἀξεναγώγητος, ἀλλὰ πάντες παρ' αὐτῷ κατέλυσαν, οἱ μὲν ὡς καὶ διάγειν παρ' αὐτῷ μέχρι τέλους καὶ τῶν αὐτοῦ συσσιτίων ἀποτρέψεσθαι, οἱ δὲ ὡςτε χρείαν ἀποπλῆσαι τινα καὶ συνεισενεγκεῖν ἐξ αὐτοῦ τῷ λόγῳ τι γρήσιμον, ἐν οἷς καὶ ἡ Πυθία, πολλοὺς τῶν χρησμῶν πρὸς Ὁμηρικὴν μέθοδον ἀποξέουσα. φιλόσοφοι περὶ αὐτόν· ῥήτορες περὶ αὐτόν· γραμματικοὶ δὲ οὐκ ἀλλως εἰς τέλος, εἰμὴ δι' αὐτοῦ δοι δὲ μετ' αὐτὸν ποιηταὶ, οὐκ ἔστιν, ὃς ἔξω τι τῶν αὐτοῦ μεθόδων τεχνάζεται, μιμούμενος, περιποιῶν, πάντα ποιῶν δι' ᾧ ὁμηρίζειν δυνήσεται. ἄγουσιν αὐτὸν καὶ γεωγράφοι διὰ ζήλου πολλοῦ καὶ θαύματος· δὲ περὶ τὴν Ἀσκληπιαδῶν δίαιταν καὶ τὰ τραύματα ἐραγίζεται καὶ αὐτὸς ἐκεῖθεν ἀγαθά. Ἐφέλκεται τὸ πρᾶγμα καὶ βασιλεῖς καὶ μαρτυρεῖ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, κειμήλιον εἴτε καὶ ἐφόδιον καὶ ἐν αὐτοῖς μάχαις τὴν ὁμηρικὴν βίβλου ἐπαγόμενος, καὶ τὴν κεφαλήν, ὅτε ὅπνοιν δέσι, ἐπαναπαύων αὐτῇ, ἵνα τάχα μηδὲ ἐν ὅπνοις αὐτοῦ ἀπέχοιτο, ἀλλὰ καὶ φανταζόμενος εἴη εὐόνειρος. καὶ ἔστιν ἀληθῶς βασιλικὸν πρᾶγμα ἡ Ὁμήρου ποίησις.» Ταῦτα λέγει ὁ Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος Εὐστάθιος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῶν παρεκθολῶν εἰς τὴν Ἰλιάδα.

Περὶ δὲ τῆς ἐπενεργείας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐπὶ τὴν τέχνην, ἵνα μὴ μακρολογῶ, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω μόνον τὴν παλαιὰν παράδοσιν, ὅτι ὁ περίφημος καλλιτέχνης Φειδίας προσχεδιάζων κατὰ νοῦν τὸν τύπον τοῦ μετὰ ταῦτα περιφέρμου ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγάλματος τοῦ Διός, ἔτυχε νὰ διαβαίνῃ ἐκ τιγος σχολείου,

ὅτε τὴν στιγμὴν ἔκείνην ἥκουσε τοὺς περιφήμους ἔκείνους περὶ Διὸς στίχους,

ἥ, καὶ κυανέησιν ἐπ' ὁφρύσι γεῦσε Κρονίων·
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἀνακτος
χρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

καὶ παρευθὺς συνέλαβεν ὁ τεχνίτης τὴν ἴδεαν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ ὑπάτου τῶν θεῶν, ἦτις καὶ παριστάνετο ὅστερον ἐπὶ τοῦ τελεσθέντος ἔργου. Ἐπόμενον ᾧτο ἀφ' οὗ καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη ὑπηρέτουν ἀμφότεραι τὴν θρησκείαν, νὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἡ τέχνη ἐκ τῶν ὅμηρικῶν ποιημάτων, διοῦ δλαι αἱ εἰκόνες τῶν Ὄλυμπίων θεῶν εἶχον προπλασθῆ ὡς ἐν μεγάλῳ καλλιτεχνικῷ ἔργαστηρι.

"Οπως τελειωθῇ ὁ ἀνθρωπὸς ἀπαιτεῖται νὰ συντρέξωσι δύο τινά, φύσις καὶ ἔθος, καὶ ἡ μὲν φύσις εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις, δι' ἣς εἶναι ἵκανὸς νὰ διακρίνῃ τὸ δρθόν τοῦ σφαλεροῦ καὶ τὸ ἀγαθόν τοῦ γακοῦ. αὕτη διὸ τῆς παιδείας αὐξάνει καὶ τελειοῦται εἰς βαθὺν μέγιστον οἰκειοποιουμένη τεχνικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις. τὸ δὲ ἔθος προσγίνεται ἔξωθεν καὶ εἶναι ἡ ῥύθμισις τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὄρμῶν καὶ παθῶν· ἡ δὲ τοιαύτη ἀρετὴ καλεῖται ἡθική, ἐν ᾧ ἔκείνη λέγεται πνευματική. Τὸ ἔθος προέρχεται ἐκ τῆς ἔξεως, ἡ δὲ ἔξις ἐκ τῶν πράξεων, αἱ δὲ συνεχεῖς πράξεις ἀποτελοῦσι τὸν ἡμέτερον βίον, τὸν ὅποιον διάγομεν μετὰ τῶν ὅμοίων ἡμῖν ἀνθρώπων. ἡθικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀγαθὴ τῶν ἡμετέρων πράξεων ἐκτέλεσις ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅ ἐστι ἡ περὶ τὰς πράξεις ἀκρίβεια, εὐθύτης, πίστις, καρτερία, γενναιότης, δικαιοσύνη, φιλανθρωπία κλ. Πρὸς τὴν διττὴν δὲ τοῦ ἀνθρώπου τελείωσιν τὴν τε πνευματικὴν καὶ τὴν ἡθικὴν ἔξευρέθησαν καὶ αἱ κατάλληλοι μέθοδοι. Ἐκ δὲ τῶν σφόδρα συντελούντων πρὸς τὴν ἡθικὴν τελείωσιν εἶναι ἡ ἀληθῆς ποίησις καὶ διὰ τοῦτο οἱ μεγάλοι ποιηταὶ δικαίως καλοῦνται πατέρες τῶν ἐθνῶν ἔκείνων, ἐκ τοῦ κόλπου τῶν ὅποίων ἐγεννήθησαν. εὔτυχη δὲ τὰ ἔθνη ὃσα πρωτίμως ἐγέννησαν μεγάλους ποιητάς, διότι μόνη ἡ ποίησις κέκτηται τὴν θαυμαστὴν ἔκείνην δύναμιν τοῦ νὰ στρέψῃ τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων, ὡς γινώσκουσα κατὰ βάθος ὅλα αὐτῆς τὰ μυστήρια, καὶ ποῦ μὲν νὰ ἐξεγείρῃ τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην, ποῦ δὲ νὰ κινῇ τὸ μῆσος καὶ τὴν ἀποστροφήν, ποῦ δὲ νὰ μετατρέπῃ τοὺς ὁφθαλμοὺς ἡμῶν εἰς πηγὰς δακρύων χαρᾶς, ἐλπίδος, λύπης, οἴκτου. Διὰ τοῦ θείου αὐτῆς στόματος ἔξυμνεῖ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων καὶ λαμπρύνει τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν βίον, διδάσκει τὴν αὐταπάργησιν καὶ τὴν ἀγνὴν φιλοπατρίαν λέγουσα:

Ἐῖς οἰωνὸς ἀριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

προτρέπει ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν πεποίθησιν πρὸς τὸν Θεόν καὶ πότε εὐκόλως εἰσακουόμεθα ὑπ' αὐτοῦ :

ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

γινώσκουσα δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερφιλαυτίαν κηρύττει διὰ σεμνῆς γλώσσης τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν πρὸς σωφρονισμόν :

οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο,
πάντων, ὅσσα τε γαῖαν ἐπὶ πνείει τε καὶ ἔρπει
οὐ μὲν γὰρ ποτέ φασι κακὸν πείσεσθαι δπίσσω,
ὅφρ' ἀρετὴν παρέχωσι θεοὶ καὶ γούνατ' δρώρη·
ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ λυγρὰ θεοὶ μάκαρες τελέσωσιν,
καὶ τὰ φέρει ἀεκαζόμενος τετληότι θυμῷ.
τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
οἷον ἐπ' ἥμαρ ἄγησι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
τῷ μή τις ποτὲ πάμπαν ἀνὴρ ἀθεμίστιος εἴη,
ἀλλ' ὅγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχοι, ὅττι διδοῖεν.

Μᾶς νουθετεῖ νὰ ἡμεθα συμπαθεῖς πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, διότι πάντες εἶμεθα
υἱοὶ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς

πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἀπαντες
ξείνοι τε πτωχοί τε δόσις δὲ δλίγη τε φίλη τε.

παριστάνουσα τὸ παροδικόν καὶ πρόσκαιρον τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως μᾶς παρο-
τρύνει εἰς ἀγαθὰς πράξεις καὶ ἐλπίδα μέλλοντος βίου:

οἶηπερ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
φύλλα τὰ μὲν τὸ ἀντρος χαμάδις χέει, ἀλλα δ' θ' ὕλη
τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη·
ῶς ἀνδρῶν γενεὴ ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

Πρὸς δὲ τοὺς νέους παρέχει χρυσᾶς συμβουλὰς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταφρο-
νῶσι τὴν πεῖραν τῶν γεροντοτέρων

αἰεὶ δ' ὁπλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἡερέθονται·
οἵς δ' ὁ γέρων μετέησι, ἀμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω
λεύσσει, ὅπως δχ' ἀριστα μετ' ἀμφοτέροις
γένηται.

Πολλάκις δὲ δὲν ἀρκεῖται νὰ παραινῇ διδάσκουσα ἡμᾶς διὰ συμβουλῶν καὶ
στρογγύλων γνωμολογιῶν, ἀλλὰ θέλουσα νὰ μᾶς καταστήσῃ τρόπον τινὰ ἐπό-
πτας καὶ θεατὰς βίου καὶ ἥθων διαφόρων ἀναλαμβάνει ἐπὶ τῶν ταχυτάτων αὐ-
τῆς πτερύγων καὶ μᾶς περιοδεύει· εἰς ἔνας χώρας διερχομένη ταχύτατα ὅρη,
κοιλάδας, ποταμοὺς καὶ θαλάσσας. Πρὸς τοιαύτην μάλιστα πτῆσιν ἡ φαντασία
τοῦ Ὁμήρου εἴναι δαιμονιωτάτη· ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ μετεωρίζει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἐ-
πιγείων εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη καὶ μᾶς εἰσάγει εἰς τὴν κατοικίαν τῶν ἀθανάτων
θεῶν, τὸν Ὀλυμπὸν,

ὅτι φασὶ θεῶν ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ¹
ἔμμεναι, οὔτ' ἀνέμοισι τινάσσεται οὔτε ποτ' ὅμερω
δεύεται, οὔτε χιῶν ἐπιπλναται, ἀλλὰ μάλ' αἰθρη
πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη·

αἴρης δὲ πάλιν ἀπὸ τῶν οὐρανίων μᾶς καταβιβάζει εἰς τὰ ὑποχθόνια καὶ πο-
(ΟΜΗΡΟΣ ΦΤΛ. Α').

τὲ μὲν μᾶς εἰσάγει εἰς τὸν ζοφώδη Τάρταρον, ὅπου παριστάμεθα θεαταὶ φοβερωτάτων σκηνῶν, ποτὲ δὲ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ Πλύσιον πεδίον

τῇ περ ῥήστῃ βιοτῇ πέλει ἀγθρώποισιν

ὅπως διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῆς ποιηῆς καὶ τῆς ἀμοιβῆς παροτρύνῃ εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἐν τῷ βίῳ. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα ἐδίδασκεν ὁ πρώτιστος καὶ μέγιστος τῆς ποιησεως Ἱεροφάντης, ὁ πατὴρ Ὅμηρος πρὸς βύθυμισιν τῶν ἡθῶν.

Πρὸς βύθυμισιν λοιπὸν τῶν ἡθῶν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἡμετέρας διανοίας οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ πράξωμεν παρ' ὅτι ἔπραξαν καὶ αὐτοὶ οἱ παλαιοί. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου βίου τοῦ πλήρους νεανικῆς ζωῆς καὶ κάλλους πρέπει καὶ ἡμεῖς ἐμπνεόμενοι νὰ ὑψωθῶμεν. Καὶ ἄλλα ἔθυνη πρότερον ταπεινὰ ὑπὸ τῆς θείας ἐκείνης πνοῆς ἐμφορηθέντα καὶ ἡθικῶς καὶ πνευματικῶς ἐμεγαλύνθησαν. ἔγει τοῦτο ἴδειν ἡ κλασικὴ ἀρχαιότης τοῦ νὰ καθιστᾷ φοιβολήπτους τοὺς λατρευτὰς αὐτῆς: «ἀπὸ τῆς τῶν ἀρχαίων μεγαλοφυίας εἰς τὰς τῶν ζηλούντων ἐκείνους ψυχάς, ὡς ἀπὸ ἱερῶν στομάων, ἀπόρροιαί τινες φέρονται. ὑφ' ᾧν ἐπιπνεόμενοι καὶ οἱ μὴ λίαν φοιβαστικοὶ τῷ ἐτέρῳ συνενθουσιῶσι μεγέθει». λέγει ὁ Λογγῖνος.

Τελευταῖον κλείω τὸν λόγον πληροφορῶν πάντας τοὺς φιλομούτους καὶ φιλοκάλους κυρίους τοὺς τιμήσαντας διὰ τῆς παρουσίας των τὴν σημερινὴν τοῦ ἡμετέρου σωματείου πανήγυριν, διτι ὁ σύλλογος ἡμῶν προτίθεται σκοπὸν τὸ μὲν τὴν παίδευσιν καὶ ἡθικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ διὰ τῆς συστάσεως δημοτικῶν σχολείων, τὸ δὲ τὸν φωτισμὸν τῶν μελῶν αὐτοῦ διὰ μαθημάτων γινομένων ἐν τῷ καταστήματι τοῦ συλλόγου. πρὸς πλήρωσιν τοῦ διττοῦ τούτου σκοποῦ δὲν ἐπαρκοῦσιν αἱ δυνάμεις καὶ τὰ μέσα δλίγων ἀτόμων, ἀλλ' εἴναι συναγκαία ἡ σύμπραξις καὶ πολλῶν ἀλλων καὶ μάλιστα τῶν εὐπορούντων. οὐδεὶς νομίζω ἔχει ἀνάγκην προτροπῆς, διότι ὑμεῖς εἰσθε πρὸς τὰ καλὰ ἔργα πάντων ἀγθρώπων καὶ προθυμότατοι καὶ γενναιότατοι. Πάντες λοιπὸν πεποιθότες πρῶτον ἐπὶ τὴν θείαν πρόνοιαν, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν αὖτην θερμὴν ἐνέργειαν, ἃς ἔχωμεν θάρρος διτι δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ θὰ ἴδωμεν ἀγαθωτέρας ἡμέρας ἐθνικῆς προόδου. γένοιτο.